

LES CARACTERÍSTIQUES DEL TOTALITARISME SEGONS ARENDT

Marc LE NY

LA LLEI TOTALITÀRIA

El règim totalitari es diferencia de la tirania i de la república. Al contrari de la tirania que suspèn la llei i lliura els ciutadans a l'arbitrarietat del poder autocràtic, el règim totalitari instaura lleis noves. Però la llei totalitària no s'assembla a la dels règims republicans o constitucionals. El règim totalitari no es caracteritza tampoc per l'absència de llei dels règims tirànics. La llei totalitària és inèdita i extraordinària.

La seva ambició exorbitant és la de realitzar les lleis de la natura, a través de la ideologia del racisme, pel que fa als nazis, o de la història, en el cas de la ideologia de la lluita de classes del règim stalinista. Les lleis d'aquests dos règims pretenen una «legitimitat totalitària» (ELS ORÍGENS DEL TOTALITARISME), molt particular per tres raons principals. En primer lloc, estan per sobre de qualsevol llei positiva; en segon lloc prenen l'espècie humana com a objecte de la seva legislació, i no el caràcter individual i singular de les situacions que regula una llei ordinària; finalment, en tercer lloc, les lleis totalitàries són lleis del moviment. En l'afirmació de la seva autoritat absoluta, les lleis totalitàries tenen una «pretensió monstruosa» (*ibidem.*): la de justificar ideològicament el terror.

EL TERROR

El terror és un fenomen polític rar – àdhuc si tenim present situacions com el terror de 1793 en la revolució francesa o el terrorisme actual –, característic dels règims totalitaris. Arendt defineix així el terror: «la realització d'una llei del moviment, el fi últim de la qual no és ni el benestar dels homes ni l'interès d'un sol home, sinó la fabricació de l'ésser humà» (ELS ORÍGENS DEL TOTALITARISME).

En conseqüència, el terror no és ni la llei republicana, que cerca el bé comú, ni la llei d'un règim autocràtic, que procura la dominació tirànica de qui concentra el poder en les seves mans. En detriment de tota situació humana singular, la llei totalitària aplica a l'espècie humana la necessitat absoluta de les lleis de la natura o de la història que pretén conèixer científicament i ho fa sacrificant les 'parts' en benefici del 'tot' – necessitat absoluta que s'imposa a tots i que exigeix el crim. Quan la legalitat s'encarrega de realitzar el devenir històric o natural de l'espècie humana, esdevé terror i destrueix no tan sols totes les llibertats civils sinó igualment l'espontaneïtat humana més fonamental, la font mateixa de la llibertat.

LA IDEOLOGIA

El totalitarisme revela la nova força de la ideologia en el domini polític. Són nombrosos els pensadors del segle 20 que n'han intentat analitzar els seus diferents aspectes. Per a Arendt, el propi de la ideologia és ser un discurs lògic – la lògica d'una idea – que s'emancipa i es protegeix de la realitat. La ideologia «procedeix amb una coherència que no existeix enlloc en el domini de la realitat» (ELS ORÍGENS DEL TOTALITARISME) i, tanmateix, pretén explicar-ho tot. Així, el règim nazi admet la destrucció d'éssers humans innocents com a conseqüència 'lògica' de la primacia de la seva ideologia racista. La coherència lògica d'una

ideologia no és apta per a retre compte d'una realitat sempre lògica i inesperada, però això al totalitarisme li és perfectament igual.

LA DESOLACIÓ DE L'INDIVIDU I ELS CAMPS D'EXTERMINI

Allò propi dels règims totalitaris és l'associació entre terror i ideologia que destrueix radicalment tota possibilitat d'existència d'un món comú entre els individus, tota possibilitat d'un espai públic per als ciutadans, destruint fins i tot les condicions existencials de la humanitat. L'individu, sota el règim totalitari, és fonamentalment dessolat, separat dels altres i fet impossible pel moviment del terror i de la ideologia.

En conseqüència, per a Arendt, els camps d'extermini no són de cap manera 'exterior' a l'essència del règim. En formen part fonamentalment. Manifesten un procés de destrucció de la personalitat jurídica de les víctimes (situades fora de la llei) que, recordem-ho, no pateixen una pena per raó d'una transgressió del dret penal, perquè són innocents; manifesten una destrucció dels drets de l'home i finalment de la personalitat moral en ella mateixa.

«En realitat, l'experiència dels camps de concentració mostra perfectament que els éssers humans poden ser transformats en espècimens de l'animal humà i que la 'natura' de l'home no és 'humana' sinó en la mesura que obre a l'home la possibilitat d'esdevenir alguna cosa de no-natural per excel·lència, a saber, un animal humà» Arendt: ELS ORÍGENS DEL TOTALITARISME.

Marc LE NY: Découvrir la philosophie contemporaine. París: Eyrolles, 2009, p. 147-166-168.

© dels autors. Reproducció exclusiva per a ús escolar.